



TRANSATLANTICKÉ LISTY

(STRATEGICKÉ ŠTÚDIE)

OBSAH

Róbert Ondrejcsák:

Strategické hodnotenie obrany:
Kde sme a kam smerujeme? /2

Tomáš Valášek:

Obrané reformy v NATO /4

Radoslav Ivančík:

Financovanie obrany v kríze/6

František Bartko:

Strategické hodnotenie obrany:
Prostriedok na vyriešenie
problémov v OS SR? /11



TRANSATLANTICKÉ LISTY

ČÍSLO 1/2011

REDAKČNÁ RADA

Matúš Korba

Marian Majer

Rebecca Murray

Lucia Najšlová

Andrej Nosko

Ivo Samson

Vladimír Tarasovič

**Transatlantické listy
vychádzajú s finančnou
podporou NATO**

EDITORIÁL

Milí priatelia, čitatelia,

kým v poslednom čísle minuloročných Transatlantických listov sme sa venovali pohľadom expertov na strategické vízie NATO, v prvom tohtoročnom čísle si máte možnosť prečítať štyri pohľady expertov na strategické hodnotenie obrany Slovenskej republiky. Strategické hodnotenie obrany, v skratke SHO, je dnes asi najpoužívanejším slovným spojením v oblasti bezpečnosti, ale predovšetkým obrany v slovenskej bezpečnostnej komunite. Odborníci na Ministerstve obrany SR ukončili podrobnú analýzu stavu v rezorte obrany a predovšetkým v ozbrojených silách a zverejnili jej závery a možné východiskové cesty do budúcnosti. Zhodli sa na troch „strategických voľbách“, o ktorých vo svojom článku píše štátny tajomník MO SR Róbert Ondrejcsák, zodpovedný za uskutočnenie strategického hodnotenia.

Slovensko ani zďaleka nie je jediná krajina, ktorá rozbehla vojenské reformy; naopak: s výnimkou obdobia hneď po konci studenej vojny, nikdy v histórii NATO nerobilo toľko spojencov naraz tak radikálne zmeny v rozpočtoch a v štruktúre ozbrojených síl. Krátke priblíženie o tom, ako takýto proces prebiehal v iných krajinách NATO ponúka vo svojom príspevku Tomáš Valášek. Ak aj strategické hodnotenie prebieha v každej krajine rôzne, všetky majú jedno spoločné. Kríza znamenala väčšinu vojenských rozpočtov v Európe a tak núti politikov a vojakov hľadať nové cesty pri zaisťovaní bezpečnosti. Nie je to však jednoduché prekonať zaužívané stereotypy a hlavne odbременiť sa od individualizmu.

Na problematiku financií nadväzuje príspevok plk. Radoslava Ivančíka v ktorom podrobne popisuje ekonomickú dimenziu systému obrany v návaznosti na klesajúci trend vojenských rozpočtov na Slovensku a neplnenie záväzkov, ktoré sme sa v minulosti zaviazali plniť vo vzťahu ku zaisteniu bezpečnosti v transatlantickom priestore.

Strategické hodnotenie obrany sa však dá chápať aj v oveľa širšom kontexte, tak ako vo svojom príspevku načrtáva brigádny generál v.v. František Bartko. Vo svojej argumentácii, že je potrebné riešiť celý bezpečnostný systém, nielen rezort obrany sa opiera o francúzske skúsenosti z podobného procesu pred niekoľkými rokmi.

Predpokladáme, že pre fundovanú diskusiu v celom spektre občianskej spoločnosti je potrebný dostatok informácií a odborných názorov. Toto číslo listov do tejto diskusie určite prispeje, pretože sa v ňom objavujú osobné a čo je veľmi dôležité aj veľmi otvorené názory na hodnotiaci proces v rezorte obrany.

V mene redakcie a CENAA Vám prajem príjemné čítanie.

Vladimír Tarasovič,
člen projektového tímu spracujúceho SHO

STRATEGICKÉ HODNOTENIE OBRANY: KDE SME A KAM SMERUJEME?

Róbert Ondrejcsák

Ministerstvo obrany, v spolupráci s mimovládnu expertnu aj akademickou komunitou, ako aj s odborníkmi zo zahraničia, naštartovalo v auguste 2010 projekt strategického hodnotenia obrany. Nie je to neznámy proces predovšetkým v členských štátoch NATO a EU, ako napríklad Spojené kráľovstvo a Francúzsko, v stredoeurópskom priestore sa po prvýkrát realizuje takmer paralelne na Slovensku ako aj v Českej republike.

K tomuto kroku sa pristupuje v prípadoch, keď sa významným spôsobom menia podmienky na realizáciu bezpečnostnej a obrannej politiky štátu. V tejto súvislosti treba vyzdvihnúť predovšetkým dva kľúčové faktory: významné zmeny v bezpečnostnom prostredí a/alebo v zdrojovom zabezpečení bezpečnosti a obrany.

V prípade Slovenska platia oba faktory. Medzinárodné vzťahy a globálne či regionálne bezpečnostné prostredia sa dynamicky menia v takom tempe, že je nevyhnutná pravidelná analýza, ale aj definovanie implikácií pre našu bezpečnosť. Na faktory ako skúseností z operácie v Afganistane, Iraku, zmeny na Balkáne, ale aj na východ od našich hraníc, zintenzívnenie „nových“ aj „najnovších“ hrozieb, ako kyberútoky alebo energetická bezpečnosť reagujú všetci naši spojenci, ale aj samotná Aliancia, vrátane vypracovania novej Strategickej koncepcie, ktorá je tiež jedným zo zdrojov strategického hodnotenia obrany.

Nemenej dôležitý je aj druhý, zdrojový faktor. Aj kvôli finančnej kríze sa zásadným spôsobom mení zdrojové zabezpečenie bezpečnosti a obrany štátu. Žiaľ, doterajšie analýzy nám ukazujú, že doteraz najväčším problémom – popri často chýbajúcej

systémovosti – boli práve nerealistické finančné prognózy a z toho vyplývajúce nerealistické plánovanie. Žiaden doterajší „model“ – Model 2010, 2015 alebo 2020 – nebol z finančného pohľadu realistický. Už v momente ich „vydania“ boli zdroje na inej, podstatne nižšej úrovni, ako sa plánovalo. Vytváral sa obrovský rozdiel medzi zdrojmi reálne investovanými na obranu a bezpečnosť a plánovanými. Na ilustráciu, v rokoch 2002 – 2010 predstavuje tento rozdiel, de facto deficit, približne 1,5 miliárd Eur, čo je cca dvojročný rozpočet Ministerstva obrany. Túto situáciu musíme riešiť a teda zmeniť, v opačnom prípade už v strednodobom horizonte hrozí kolaps celého systému.

Na druhej strane treba povedať, že dlhodobá a najmä predvídateľná stabilita zdrojov na obranu je minimálne taká dôležitá, ako samotný objem – plánovať sa totiž dá len vtedy, ak viete niekoľko rokov dopredu s čím môžete počítať. Z tohto dôvodu presadzujeme aj politický dialóg s parlamentnými stranami v záujme budovania konsenzu v tejto otázke. Treba si uvedomiť, že samotné Strategické hodnotenie obrany rieši celý komplex problémov obrany a bezpečnosti v horizonte desaťročia. Znamená to, že tým riešime aj nepriaznivú situáciu s ktorou by sa v opačnom prípade stretlo budúce vedenie Ministerstva obrany SR.

Okrem znižovania obranného rozpočtu musíme ešte raz upozorniť na nemenej dôležitý faktor: dlhodobý rozpor medzi plánovanými zdrojmi na obranu a skutočnými výdavkami, čo vytvára nerealistické prostredie pre vojenských plánovačov. Situácia, keď dlhodobo plánujeme niečo, o čom dopredu každý vie, že je nereálne, nielen zneisťuje našich vojakov a expertov, ale znižuje aj kredibilitu Slovenska v očiach našich spojencov a partnerov. Preto jedným z hlavných cieľov strategického hodnotenia obrany je odstránenie nerovnováhy medzi dostupnými prostriedkami, našimi bezpečnostno-

politickými a vojenskými ambíciami a reálnymi spôsobilosťami ozbrojených síl.

Odmietame ďalšiu „reformu“, ktorá v podstate takmer vždy znamenala plošné zníženie početných stavov bez akejkoľvek koncepcie, len kvôli splneniu politických objednávok. Naša vízia je opačná. Najprv zdefinovať aké sú naše priority a ambície v oblasti medzinárodných vzťahov a bezpečnostnej politiky, určiť dlhodobější finančný rámec v rámci ktorého budeme tieto ciele realizovať a na základe toho určiť aké spôsobilosti ozbrojených síl budú potrebné na ich zabezpečenie. Samozrejme, to znamená, že niektoré spôsobilosti, ktoré nie sú potrebné z pohľadu našich záujmov, alebo ktoré nie sme schopní dlhodobo udržať, budeme musieť obmedziť alebo aj zrušiť. Preto je veľmi dôležité, aby sme určili naše základné ambície v oblasti obrany: aké úlohy chceme zabezpečovať výlučne v rámci zodpovednosti SR a aké sme ochotní a/alebo schopní garantovať v kontexte spojenectiev. Treba jednoznačne deklarovať, čo by mali zabezpečiť naše ozbrojené sily samostatne a čo už spadá do aliančného rámca. Samozrejme, všetky hrozby nemôžeme „pokryť“, preto treba definovať hierarchiu hrozieb a výziev, ktoré sú najakútnejšie. Okrem toho dajú experti jednoznačné odpovede aj na to, čo nám nehrozí, aby sme neviazali obmedzené zdroje na niečo, čo je nereálne a radšej aby sme ich presunuli na pokrytie priorít. Je zrejmé, že Slovenská republika so svojimi obmedzeniami nie je a ani nikdy nebude schopná pokrývať celé spektrum potenciálnych hrozieb a výziev – v určitých veciach, predovšetkým v oblasti kolektívnej obrany sa spoliehame na Severoatlantickú alianciu. Máme preto evidentný záujem na tom, aby NATO zostalo aj v predvídateľnej budúcnosti najrelevantnejšou organizáciou euro-atlantickej oblasti vo sfére bezpečnosti a obrany. Pre kredibilitu Aliancie je však dôležité plnenie záväzkov a tzv. „strategická solidarita“ s našimi najdôležitejšími spojencami. Z tohto dôvodu musíme zrealizovať a následne začať plniť tzv. „Ciele síl“ ako aj prispievať do medzinárodných operácií pod vedením NATO, s dôrazom

na prioritný Afganistan. Vo všeobecnosti musíme povedať, ako sa chceme stavať aj k budúcej účasti v misiách. V doterajšom postoji chýbal, resp. nerezonoval dostatočne tzv. „transformačný efekt“ misií pre rozvoj našich Ozbrojených síl. Naše obmedzené zdroje – nie len finančné, ale aj ľudské – by sme mali sústrediť do misií ktoré sú kvalitatívne na vyššej úrovni a poskytujú unikátne možnosti a skúsenosti pre naše Ozbrojené sily. Aj v rámci samotného Afganistanu presadzujeme účasť s vyššou pridanou hodnotou, vrátane nasadenia špeciálnych síl.

Veľmi dôležitá je diskusia o zdieľaní spôsobilostí s našimi partnermi a spojencami. Je jasné, že pri súčasnej úrovni „obrannej inflácie“, ktorá výrazne prekračuje monetárnu infláciu, neexistuje štát, ktorý bol schopný udržať všetky spôsobilosti samostatne. Vytvára to prirodzený tlak na spoluprácu a na budovanie spoločných spôsobilostí ozbrojených síl. Našimi najbližšími spojencami sú jednoznačne susedné štáty, ktoré sa nachádzajú v porovnateľnej situácii ako Slovensko. Českú republiku v tomto kontexte považujeme za výnimočného partnera, vzhľadom na dlhú spoločnú tradíciu ozbrojených síl a na množstvo faktorov, ktoré nás spájajú, ale veľmi podporujeme aj užšiu spoluprácu s Poľskom a Maďarskom. Medzinárodná spolupráca nemôže byť len nástrojom šetrenia, ale musí priniesť aj zvyšovanie kvality ozbrojených síl a ich prípravy.

Proces strategického hodnotenia obrany v žiadnom prípade nepovažujeme za izolovanú záležitosť, ktorá by mala byť riešená exkluzívne na Ministerstve obrany SR. Do celého procesu už od začiatku zapájame predstaviteľov expertnej mimovládnej a akademickej komunity, ako aj odborníkov zo zahraničia. Chceme totiž skončiť s tým, že bezpečnostná politika a obrana SR bola mentálne vnímaná ako izolovaná záležitosť od ostatného sveta a prekonať pohľad „malého štátu“. Zahraniční odborníci, či už z expertnej komunity, medzinárodných inštitúcií alebo vládni predstavitelia by mali pomôcť riešiť práve tento problém.

Ministerstvo obrany, Ozbrojené sily SR ale aj bezpečnostná politika SR stoja pred historickou križovatkou. Súčasný stav je neudržateľný a v prípade, že zostaneme pasívny, v veľmi rýchlo hrozí znefunkčnenie celého systému. V súčasnosti máme v podstate tri „strategické voľby“.

Prvá, udržanie status quo. Ide o pokračovanie doterajšieho prístupu k obrane a bezpečnosti so súčasným, alebo dokonca mierne sa znižujúcim zdrojovým zabezpečením (snaha udržať „všetko“ z čoraz menšieho balíka peňazí). Táto cesta je nepriechodná, kvôli tomu sme začali celé Strategické hodnotenie obrany.

Druhá, vyrovnanie nerovnováhy medzi ambíciami, spôsobilosťami a zdrojmi prostredníctvom zníženia vojensko-politických a bezpečnostno-politických ambícií. Znamená to pomerne rýchle zrušenie vybraných spôsobilostí, zníženie početných stavov a zníženie medzinárodných záväzkov. Táto cesta by umožnila využiť zostávajúce obmedzené zdroje na plnenie najdôležitejších priorít a tým zachovať akcieschopnosť našich ozbrojených síl, hoci v obmedzenejšom rozsahu.

Tretia voľba je odstránenie vyššie opísanej nerovnováhy zvýšením zdrojov na obranu,

približne na úroveň 1,5 percent HDP (plus väčšie modernizačné programy) a aj to na tejto úrovni dlhodobo udržať. Táto voľba by nám umožnila plniť najdôležitejšie priority a nemuselo by dôjsť ani k zníženiu úrovne našich záväzkov voči našim spojencom a NATO.

Rozhodnutie o týchto strategických voľbách bude determinovať nie len budúcu podobu Ozbrojených síl SR, ale aj charakter našej bezpečnostnej politiky a možnosť SR ovplyvňovať dianie či už v rámci Aliancie alebo v širšom medzinárodnom prostredí.

Výsledkom strategického hodnotenia obrany bude Biela kniha a bezpečnosti a obrane, ktorá by mala dať jasné odpovede na všetky základné otázky bezpečnostnej politiky a obrany štátu, vrátane záujmov, ambícií, medzinárodnej spolupráce, účasti na misiách v zahraničí, ako aj štruktúry, schopností a spôsobilostí Ozbrojených síl SR.

autor je Štátny tajomník Ministerstva obrany

OBRANNÉ REFORMY V NATO

Tomáš Valášek

Slovensko nie je jediná krajina, ktorá rozbehla vojenské reformy; naopak: s výnimkou obdobia hneď po konci studenej vojny, nikdy v histórii NATO nerobilo toľko spojencov naraz tak radikálne zmeny v rozpočtoch a v štruktúre ozbrojených síl. Bezprostrednou príčinou je samozrejme hospodárska kríza, ktorá si vynútila tvrdé obmedzenia verejných výdavkov. A väčšina vlád sa správne rozhodla, že v tak drastické škrtý, aké postihly obranu, si vyžadujú reformy a začala prehodnocovať štruktúru ozbrojených síl. Čo európskym spojencom

chýba, je lepšia koordinácia reforiem – každý škrtá v izolácii; nie je vidno snahu o dohody typu “ja zachovám túto pre alianciu dôležitú spôsobilosť ak ty zabezpečíš niečo iného, čo NATO potrebuje”. Pozitívom je, že čím ďalej tým viac krajín, vrátane Slovenska, hľadá úspory v lepšej spolupráci so susedmi, či dokonca aj v čiastočnej integrácii.

Rozpočtové škrtý v NATO sa pohybujú od tých minimálnych (Francúzsko: 3% v r. 2010, Británia: 8% za štyri roky) až po radikálne (Bulharsko: 40% v r. 2010, Lotyšsko: 50% v rokoch 2008-2010).

Nádej, že vlády zdvihnú výdavky na obranu v blízkej budúcnosti, je minimálna: predpovedaný hospodársky rast krajín EÚ na budúci rok je iba 1,8%. Výhľad na ďalšie roky je podobne pesimistický. Toto dlhodobé zníženie rozpočtov postihlo prakticky celú alianciu; svetlou výnimkou sú iba severania ako Dáni (vd'aka agresívnym reformám z minulosti boli lepšie pripravení na rozpočtovú krízu) a Nóri, ktorý vd'aka príjmom z ropy a plynu vo veľkom nakupujú a modernizujú. Medzi tými krajinami, ktoré obranné rozpočty znižujú, však vidno jeden veľký rozdiel: mnohé škrtajú vojenský rozpočet menej radikálne, ako ostatné výdavky. Británia zaviedla 20 percentné zníženie pre takmer všetky rezorty; obrana je ale prioritou a tak ju znížili iba o 8%. Slovensko je medzi menšinou krajín, kde bola obrana postihnutá viac ako ostatné rezorty.

Vzhľadom na rozsah zníženia rozpočtov sa väčšina vlád spojencov rozhodla, že prišiel čas na prehodnotenie štruktúry ozbrojených síl. Celé kategórie ozbrojených síl idú takmer alebo úplne zmiznúť: Nemci a Švédi zrušili povinnú vojenskú službu, Briti väčšinu tej časti vzdušných síl, ktorá strážiľa pobrežie a Dáni zredukovali tankové vojská na polovičku. Reformy sú správnym rozhodnutím: alternatívou je totiž ďalšie plošné obmedzenie výdavkov. To však prakticky garantuje, že onedlho nebude žiadna zložka ozbrojených síl schopná vykonávať svoju funkciu poriadne. Je rozumnejšie zdefinovať si priority a kultivovať ich.

Problémom je, že až na pár výnimiek spojenci medzi sebou nekoordinujú čo idú škrtať. Česká republika bola jedinou krajinou, ktorá požiadala obranných plánovačov NATO o zhodnotenie stavu svojich ozbrojených síl a ich schopnosti prispievať do misií aliance: to našim susedom aspoň teoreticky umožní chrániť tie schopnosti, ktoré sú pre NATO kritické. Ostatné vlády to buď ani nenapadlo, alebo sa ponáhľajú, lebo na nich tlačia ministerstvá financií. Nie je preto žiadna záruka, že z NATO prakticky nezmiznú určité dôležité typy skúseností či techniky. Tie krajiny, ktoré ešte o budúcej podobe ozbrojených síl nerozhodli, by

preto mali aktívnejšie konzultovať so susedmi a s plánovačmi NATO a pri prehodnocovaní obrany zobrať do úvahy kolektívne potreby aliance.

Jedným zo svetlých bodov škrtov a reforiem je, že dotlačila európske krajiny k užšej spolupráci. Slovensko sa aktívne baví s Českou republikou o zlúčení zariadení a jednotiek. Francúzi a Briti podpísali dohodu o užšej spolupráci a čiastočnej integrácii ozbrojených síl a obranného priemyslu. Belgičania a Holanďania plánujú rozšíriť ich už aj tak rozsiahlu spoluprácu (o.i. spoločne nakupujú techniku a zabezpečujú výcvik pre námorné loďstvo). Dáva to zmysel: hoci spojenci v misiách fungujú ako jeden viac-menej integrovaný celok; pri budovaní ozbrojených síl postupujú takmer úplne samostatne. Vyše 80% všetkej vojenskej techniky nakupujú od domácich firiem, iba 13% zákazok je vôbec otvorených zahraničným dodávateľom a 95% všetkej vojenskej techniky je vo vlastníctve štátov, nie spoločným majetkom. Hoci prakticky všetky vojenské operácie sa dnes konajú pod hlavičkou NATO, EÚ alebo OSN, každá krajina – akokoľvek malá – vzdeláva vojakov prakticky sama; spoločných škôl ako NATO Defence College alebo Baltic Defence College, je ako šafránu. A spomedzi 1,6 milióna vojakov v európskych krajinách NATO, iba niekoľko tisíc slúži v integrovaných medzinárodných jednotkách ako napr. britsko-holandská námorná pechota. Zvyšok vlád buduje ozbrojené sily v podstate nezmeneným spôsobom ako už po stáročia: dôraz je na maximálnej samostatnosti. A to napriek tomu, že veľkosť armád v Európe klesla od konca studenej vojny o polovicu, a že vojny sa dnes bojujú prakticky už len na báze koalícií alebo aliancií.

Spoločný prístup vie ušetriť veľké peniaze a tým čiastočne zredukovať dopad škrtov v rozpočtoch na bojaschopnosť ozbrojených síl. Ak má viacero krajín záujem o rovnakú leteckú techniku, vedia usporiť, ak ju nakúpia spoločne (lebo čím viac kusov, tým lepšia cena) a ak zriadia spoločné zariadenia na výcvik pilotov a na opravu a údržbu. Spoločné školstvo tiež šetrí peniaze: namiesto toho, aby každá krajina platila náklady za budovy

a personál, tri pobaltské krajiny majú iba jednu vysokú vojenskú školu. Severské krajiny si podelili kto bude čo učiť a tak vytvorili virtuálne spoločné školstvo. Tých možností, ako spoluprácou ušetriť, je veľa. A jedným z mála pozitív súčasnej rozpočtovej krízy je, že sa nimi členské krajiny vrátane Slovenska vážne zaoberajú.

Autor je poradcom ministra obrany, členom dozornej rady Slovenskej atlantickej komisie a riaditeľom pre obrannú a zahraničnú politiku v londýnskom Centre pre európsku reformu.

FINANCOVANIE OBRANY V KRÍZE

Radoslav Ivančík

Zabezpečenie obrany slobody, nezávislosti, suverenity, územnej celistvosti a zásad demokratického ústavného systému, ako aj ochrany života a majetku jeho občanov i životného prostredia patrí medzi základné úlohy každého štátu. Na plnenie týchto úloh vynakladá štát časť svojich ľudských, materiálnych a finančných zdrojov. Z toho vyplýva, že z celého súhrnu činiteľov (politických, sociálnych, technologických, geografických, environmentálnych a ďalších) pôsobiacich na zabezpečenie potrieb národnej bezpečnosti a obranyschopnosti krajiny vystupuje ako rozhodujúci činiteľ ekonomika, pričom jej vplyv na túto oblasť je mnohostranný.

Ekonomika – rozhodujúci činiteľ

Ekonomika predstavuje základňu obrany štátu. Závislosť budovania obrannej sily štátu na ekonomike je v súčasnom období oveľa silnejšia ako v minulosti, pretože je priamoúmerná možnostiam ekonomiky štátu, t.j. veľkosti hrubého domáceho produktu, tempu rastu ekonomiky, tempu rastu produktivity práce, jej odvetvovej a priestorovej štruktúre, jej pružnosti a schopnosti reagovať na najnovší vedecko-technický a ekonomický vývoj i na zmeny vyplývajúce z prehlbujúcej sa globalizácie. Vytváranie, udržiavanie a kontinuálne zdokonaľovanie systému obrany štátu súbežne

s riešením problematiky mierového rozvoja spoločnosti preto predstavuje veľmi zložitú úlohu. Spoločnosť musí obmedzené a vzácne ekonomické zdroje rozdeľovať na mierové a obranné a riešiť pritom odveký problém voľby medzi vojenskými a mierovými výdavkami. Problematika financovania obrany, t.j. výšky a rozsahu verejných výdavkov vyčlenených na zabezpečenie obrany zo štátneho rozpočtu, ako aj ich vplyv na ekonomiku, hrubý domáci produkt, zamestnanosť, výrobu alebo hospodársky rast patrí k dôležitým otázkam v každej spoločnosti.

Výška obranných výdavkov totiž určuje možnosti štátu pri formovaní veľkosti a štruktúry ozbrojených síl, počet a kvalitu personálu, výzbroje a výstroje, materiálno-technické zabezpečenie a tiež spôsob zabezpečenia obrany alebo vedenia ozbrojeného zápasu. Späťne zasa potreby obrany ovplyvňujú tempo ekonomického rozvoja štátu, výšku hrubého domáceho produktu, zamestnanosť, investície, platobnú bilanciu, vedu a výskum a pod.

Na rozdiel od minulosti, štát v súčasnosti stále viac presúva ťažisko zabezpečenia obranných potrieb do mierového obdobia, pretože kvantitatívne a kvalitatívne nároky na budovanie ozbrojených síl a obranných systémov sa postupným historickým vývojom zmenili. V súčasnosti sú ovplyvnené najmä vznikom nových bezpečnostných rizík a ohrození spôsobených jednak zásadnými zmenami v

globálnom bezpečnostnom prostredí po skončení studenej vojny a jednak vedľajšími negatívnymi javmi vyplývajúcimi z globalizácie, modernizácie, liberalizácie a internetizácie spoločnosti, ktoré sa prejavujú či už v podobe medzinárodného terorizmu, organizovaného zločinu, zlyhávajúcich štátov, náboženského fundamentalizmu alebo nacionalistického radikalizmu, prípadne dokonca hrozbami použitia zbraní hromadného ničenia.

To znamená, že štát musí byť už v období mieru pripravený na plnenie svojich základných funkcií nielen pri zabezpečovaní obrany nezávislosti, suverenity a územnej celistvosti štátu, ochrany života a majetku jeho občanov, ale aj základných spoločenských hodnôt v podobe ochrany slobody a demokracie v náročných podmienkach prípadného ozbrojeného konfliktu alebo počas rôznych krízových situácií.

Plnenie týchto úloh zabezpečujú predovšetkým ozbrojené sily štátu. Aby ozbrojené sily mohli plniť stanovené úlohy, musí vláda a parlament rozhodnúť o alokácii zdrojov a prostredníctvom štátneho rozpočtu určiť aká časť z nich bude vyčlenená v prospech ministerstva obrany. To zasa musí určiť aká časť z týchto finančných prostriedkov bude vyčlenená v prospech ozbrojených síl a aká časť v prospech ostatných zložiek ministerstva obrany. Taktiež musí určiť aká časť bude vyčlenená na zabezpečenie prevádzkových potrieb a aká časť na modernizáciu a investície a zároveň stanoviť aký objem prostriedkov bude vyčlenený na služobné príjmy vojakov a mzdy civilných zamestnancov, povinné odvody, energie, materiál, služby, pohonné hmoty, potraviny, náhradné diely a pod., resp. aký objem prostriedkov bude vyčlenený na nákup novej bojovej techniky a nových zbraňových systémov a aký na modernizáciu súčasne používanej bojovej techniky alebo zbraňových systémov.

Financovanie obrany a štátny rozpočet

Ako vyplýva z vyššie uvedeného, štát musí na zabezpečenie plnenia úloh v oblasti obrany vyčleniť

v prospech ministerstva obrany (ozbrojených síl) dostatočný objem finančných prostriedkov. V krajinách Severoatlantickej aliancie sa za dostatočný objem prostriedkov považujú finančné prostriedky na úrovni 2 % HDP krajiny. Štát tieto prostriedky vyčleňuje v rámci štátneho rozpočtu, ktorý predstavuje najdôležitejšiu súčasť verejných financií. Je najdôležitejším nástrojom štátu na zasahovanie do ekonomiky, pretože v každom štáte prostredníctvom svojich príjmov a výdavkov rozdeľuje a znovurozdeľuje obrovské sumy finančných prostriedkov. Štát prostredníctvom výdavkov zo štátneho rozpočtu zabezpečuje okrem plnenia svojich základných funkcií na úseku obrany a bezpečnosti aj plnenie úloh v oblasti školstva, zdravotníctva, kultúry, sociálneho zabezpečenia, poľnohospodárstva, športu, vedy a výskumu, ochrany životného prostredia, atď.

V prípade plnenia jednotlivých funkcií štátu všeobecne platí, i keď to nie je priama úmera, že čím viac ľudských, materiálnych a finančných zdrojov štát v prospech jednotlivých oblastí vyčlení, tým kvalitnejšie sú jednotlivé úlohy plnené a ciele splnené. To znamená, že čím viac zdrojov vláda a parlament vyčlenia v prospech ministerstva obrany, a tým aj v prospech ozbrojených síl, tým kvalitnejšiu obranu si štát môže zabezpečiť a tým vyššiu úroveň spôsobilostí môžu jeho ozbrojené sily dosiahnuť. Samozrejme, platí to v prípade, že vyčlenené zdroje sú využívané hospodárne, účelne a efektívne, v súlade so stanovenými úlohami, cieľmi a prioritami rezortu, krajiny, aliancie a v neposlednom rade v súlade s platnou legislatívou (napr.: zákonom o rozpočtových pravidlách, zákonom o finančnej kontrole a vnútornom audite, zákonom o verejnom obstarávaní, atď.).

Dôkazom sú nielen kritické hlasy vrchného veliteľa Ozbrojených síl SR – prezidenta republiky Ivana Gašparoviča a čelných predstaviteľov OS SR a MO SR, vrátane náčelníka Generálneho štábu OS SR generála Ľubomíra Bulíka a ministra obrany Ľubomíra Galka, ale aj kritika z úrovne Severoatlantickej aliancie vznesená

z úst Franka Bolanda – riaditeľa Divízie obrannej politiky a obranného plánovania Medzinárodného štábu NATO, ktorého expertný tím, zložený zo zástupcov medzinárodného štábu, medzinárodného vojenského štábu NATO a Strategického veliteľstva pre transformáciu v Norfolku, pripravoval na Slovensku podklady do pripravovaného hodnotenia SR, ktoré NATO vykonáva pravidelne v dvojročných cykloch, a ktorého cieľom je informovať Severoatlantickú radu o úrovni plnenia spojeneckých záväzkov

jednotlivých členov Aliancie. Jeho vyjadrenia: „Zaostávate. Potrebujete viac peňazí!“, alebo „Škrty vo Vašom rozpočte na obranu sú pre Alianciu sklamaním,“ ako aj ďalšie kritické slová týkajúce sa neplnenia, príp. oddávovania plnenia Cielov síl, ku ktorým sa SR zaviazala sú potvrdením skutočného stavu v oblasti financovania obrany. Zároveň sú reálnym odrazom výšky prostriedkov, ktoré vláda a parlament vyčlenili alebo plánujú vyčleniť v prospech ministerstva obrany (ozbrojených síl).



Graf 1: Vývoj výšky rozpočtových prostriedkov skutočne vyčlenených v rokoch 1993 – 2011 a plánovaných vyčleniť v rokoch 2012 – 2013 v prospech MO SR zo štátneho rozpočtu (v % k HDP SR)

Zdroj: Ministerstvo obrany SR, Inštitút finančnej politiky Ministerstva financií SR, Štatistický úrad SR

Kríza vo financovaní obrany SR

K postupnému znižovaniu výdavkov na zabezpečenie obrany SR a plnenie záväzkov SR v rámci kolektívnej obrany Severoatlantickej aliancie dochádza napriek tomu, že vláda SR sa vo svojom uznesení č. 604 z 5. júna 2002 zaviazala od roku 2003 vyčleňovať finančné zdroje pre rozpočtovú kapitolu MO SR vo výške najmenej 2 % z HDP. Tento záväzok prijala aj NR SR svojím uznesením č. 2403 z 11. júla 2002. Táto úroveň sa preto stala základným plánovacím finančným limitom na realizáciu dlhodobého plánu rozvoja zabezpečenia obrany a bezpečnosti Slovenskej republiky, ako aj plnenia medzinárodných záväzkov a dohôd v rámci zabezpečenia kolektívnej obrany

krajín aliancie a plnenia úloh v rámci operácií medzinárodného krízového manažmentu.

Kontinuitu plnenia záväzku vo vzťahu k obrane a bezpečnosti štátu potvrdila vláda SR svojím uznesením č. 133 z 25. februára 2003, ktorým schválila časový plán plnenia reforiem a v ktorom sa opätovne zaviazala pre rozpočtovú kapitolu rezortu ministerstva obrany vyčleňovať finančné prostriedky vo výške 2 % z HDP. Toto opätovné potvrdenie záväzku SR sa stalo hlavným argumentom pre orgány Severoatlantickej aliancie pri formulovaní návrhov Cielov síl pre Slovenskú republiku v rámci zabezpečenia systému kolektívnej obrany a plnenia vojenských i politických cieľov a zámerov Aliancie.

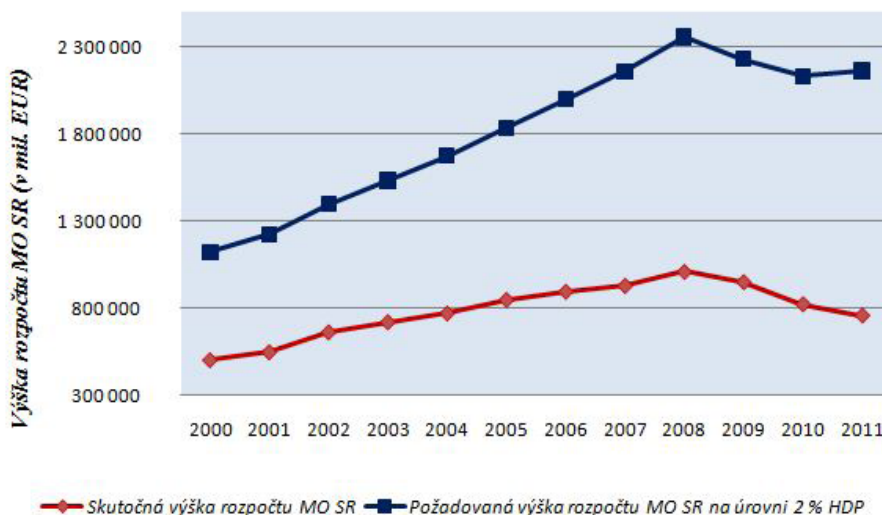
Nasledujúca vláda, ktorá bola sformovaná po parlamentných voľbách v roku 2006, sa síce oficiálne nezaviazala k vyčleňovaniu výdavkov na obranu vo výške 2 % z HDP, ale vo svojom programovom vyhlásení uviedla, že zabezpečí takú úroveň výdavkov, aká je potrebná na zabezpečenie obrany a bezpečnosti, ako aj medzinárodných záväzkov SR. Zároveň sa zaviazala, že zabezpečí, aby výdavky na operácie medzinárodného krízového manažmentu a výdavky súvisiace so zaradením jednotiek Ozbrojených síl SR do síl rýchlej reakcie Severoatlantickej aliancie (NRF – NATO Response Forces) a Európskej únie (EU BG – European Union Battle Groups) neboli financované na úkor udržiavania a rozvoja ozbrojených síl. K tomu prijala vláda Slovenskej republiky uznesenie č. 106 zo 7. februára 2007, ktorým sa zaviazala vyčleňovať v rokoch 2008 – 2013 finančné zdroje vo výške 2,204 mld. Sk (73,16 mil. €) mimo rozpočtovej kapitoly MO SR na plnenie úloh nasadenia, udržania a stiahnutia jednotiek ozbrojených síl v silách rýchlej reakcie Severoatlantickej aliancie a Európskej únie alebo na neplánované nasadenie jednotiek ozbrojených síl deklarovaných v Cieľoch síl od roku 2008 až do roku 2013.

Uznesením vlády SR č. 867 z 11. októbra 2007 bolo však vyššie uvedené uznesenie č. 106 zo 7. februára 2007 zrušené, to znamená, že všetky výdavky spojené s prípravou, výcvikom, prepravou a zabezpečením materiálu a služieb pre jednotky

OS SR pripravené na nasadenie v rámci NRF 10 a NRF 13 v rokoch 2008 a 2009 a EU BG v rokoch 2009 a 2010 boli hradené z rozpočtu kapitoly MO SR.

Veľké negatívum toho obdobia spočívalo i v tom, že po vcelku úspešných reformách v rokoch 2000 - 2005, ktoré sa uskutočnili aj vďaka politickej podpore vtedajších vlád, sa od roku 2006 po prvý raz v histórii samostatnej SR ozbrojené sily netešili podpore samotného predsedu vlády. Bolo to vidieť nielen na znižovaní vojenských výdavkov na obranu, ale aj na postupnej zmene vnímania ozbrojených síl časťou verejnosti. K čomu prispeli najmä vyjadrenia vtedajšieho premiéra, že OS SR sú nákladné a zbytočné.

Bohužiaľ i v súčasnosti sa potvrdzuje, že náročnosť ekonomického zabezpečenia obrany SR a jej občanov sa dostáva do ostrého rozporu s obmedzenými ekonomickými možnosťami. V prípade SR je ekonomické zabezpečenie obrany náročné nielen z dôvodu zabezpečenia obrany jej teritória a pomoci civilnému obyvateľstvu v prípade prírodných pohrôm alebo priemyselných katastrof, ale i z dôvodu plnenia medzinárodných záväzkov a snahy pokračovať v prestavbe Ozbrojených síl SR na relatívne malé, ale profesionálne a moderne vyzbrojené a vystrojené ozbrojené sily expedičného charakteru s dostatočným bojovým potenciálom, ktoré sú schopné splniť požiadavky kompatibility a interoperability s ozbrojenými silami spojencov.

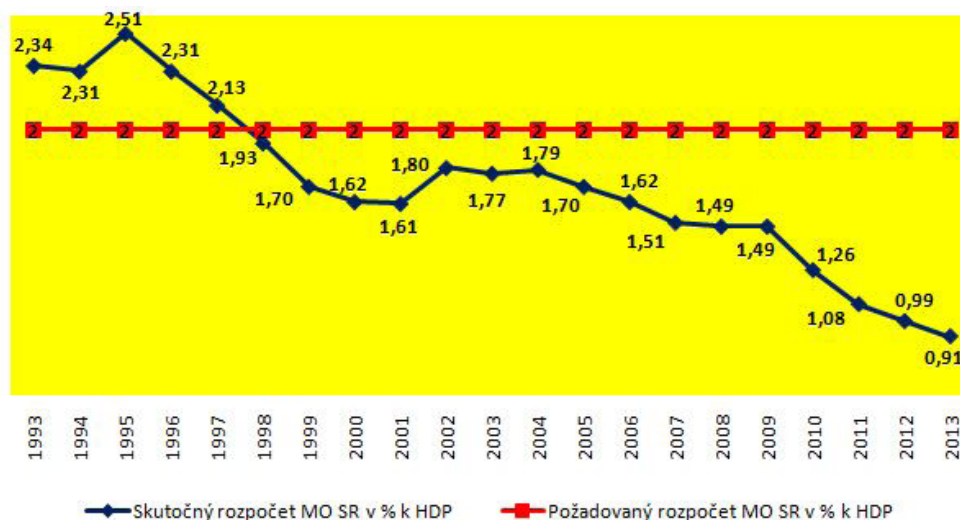


Graf 2: Porovnanie skutočnej výšky rozpočtových prostriedkov vyčlenených v prospech MO SR zo štátneho rozpočtu SR (v mil. EUR) v rokoch 1993 – 2011 a jeho porovnanie s výškou požadovanou NATO na úrovni 2 % HDP

Zdroj: Ministerstvo obrany SR, Inštitút finančnej politiky Ministerstva financií SR, Štatistický úrad SR

Ak však vezmeme do úvahy, že len od roku 2000 do roku 2011 predstavuje rozdiel medzi skutočne vyčlenenými finančnými prostriedkami v prospech ministerstva obrany zo štátneho rozpočtu a požadovanými finančnými prostriedkami na úrovni 2 % z HDP čiastku vo výške takmer 3 miliardy EUR (900 miliárd Sk), tak i laikovi je jasné, že splnenie vyššie uvedenej ambície je naozaj sizyfovská úloha. Na druhej strane, ak nechceme, podobne ako mytologický hrdina Sisyfos, naďalej tlačiť pred sebou balvan nesplnených záväzkov a riskovať naštrbenie ťažko získanej medzinárodnej kredibility a stratu dlhodobo nadobudnutých spôsobilostí ozbrojených síl, je nevyhnutné aj prostredníctvom v súčasnosti prebiehajúceho

strategického hodnotenia obrany zastaviť prehlbovanie dlhodobo rastúceho vnútorného dlhu rezortu, zladit' úlohy vyplývajúce z vojensko-politických ambícií SR s príslušným finančným rámcom, zefektívniť manažovanie existujúcich zdrojov, bezpodmienečne zvýšiť pomer súčasného prerozdelenia zdrojov v prospech ozbrojených síl a prijať dlhodobú koncepciu rozvoja ozbrojených síl a celého rezortu obrany, ktorá bude mať celospoločenskú podporu a hlavne bude postavená na reálnych a predovšetkým stabilných zdrojoch. Vzhľadom na súčasný kritický stav minimálne na úrovni 2 % z HDP.



Graf 3: Porovnanie skutočnej výšky rozpočtových prostriedkov vyčlenených v prospech MO SR zo štátneho rozpočtu SR (v mil. EUR) v rokoch 1993 – 2011 a rozpočtových prostriedkov plánovaných vyčlenenit' v prospech MO SR zo štátneho rozpočtu SR (v mil. EUR) v rokoch 2012 – 2012 a jeho porovnanie s výškou požadovanou NATO na úrovni 2 % HDP

Zdroj: Ministerstvo obrany SR, Inštitút finančnej politiky Ministerstva financií SR, Štatistický úrad SR

Ako pri svojej návšteve poznamenal Frank Boland – ani členstvo v NATO nie je zdarma a preto Aliancia naďalej trvá na svojej požiadavke vyčleňovať na obranu zdroje vo výške 2 % z HDP.

V prípade nižšej úrovne výdavkov totiž nie je možné na požadovanej úrovni plniť záväzky, ku ktorým sa členské krajiny zaviazali a ani zabezpečiť plnenie obranných a bezpečnostných

cieľov Aliancie. Aj preto pán Boland povedal: „Stav slovenskej armády je kritický, konajte!“ a apeloval pritom najmä na politických predstaviteľov krajiny, aby v tejto záležitosti konali.

Záver

Na záver je z hľadiska zaistenia obrany a bezpečnosti, v nadväznosti na vyššie uvedené, potrebné si uvedomiť, že pod tlakom aktuálnych bezpečnostných hrozieb, v prípade budúcich rozsiahlych kríz a konfliktov, to budú práve ozbrojené sily, ktoré ako vojenský nástroj krízového manažmentu, v prípade zlyhania diplomatického úsilia, budú predstavovať najúčinnější prostriedok na riešenie vonkajších bezpečnostných problémov, ako aj prevencie a eliminácie bezpečnostných

kríz a konfliktov v súčasnom svete. A aj keď sa bezpečnostné riziká a hrozby zo strany štátnych alebo neštátnych aktérov nikdy nebudú dať odstrániť alebo aspoň eliminovať úplne, prijímanie účinných a efektívnych opatrení s adekvátnym zdrojovým zabezpečením v maximálnej možnej miere zníži negatívne dopady prípadných bezpečnostných kríz, či ozbrojených konfliktov, na vyspelé štáty sveta, vrátane Slovenskej republiky. Aj z týchto dôvodov si problematika ekonomického zabezpečenia obrany vyžaduje v súčasnej dobe neporovnateľne väčší záujem ako doposiaľ.

Autor je náčelník Odboru rozpočtu a financovania Generálneho štábu Ozbrojených síl SR

STRATEGICKÉ HODNOTENIE OBRANY: PROSTRIEDOK NA VYRIEŠENIE PROBLÉMOV OS SR?

František Bartko

Strategické hodnotenie obrany (SHO) je prostriedkom na reálne zhodnotenie strategickej situácie krajiny v oblasti zabezpečenia svojej bezpečnosti a spôsobilostí na obranu svojich národných záujmov. V ostatných rokoch prešlo týmto procesom Francúzsko, ktoré po 14 rokoch prijalo novú „Bielu knihu obrany v roku 2008 (ostatné strategické hodnotenie prebehlo v roku 1994).

Potreba nového strategického hodnotenia obrany krajiny môže byť objektívnou požiadavkou, ako dôsledok zmenených (vonkajších) geostrategických podmienok, ktoré môžu mať priamy dopad na národnú bezpečnostnú situáciu a národné záujmy štátu, alebo na základe zásadných vnútorných zmien v spoločnosti, ktoré si vyžadujú prehodnotenie existujúcich

strategických dokumentov a definovanie nových priorít obrannej a bezpečnostnej politiky štátu .

Od schválenia Obrannej stratégie SR v roku 2005, ktorému rovnako predchádzalo SHO (aj keď výstupom nebola Biela kniha), ešte neuplynulo šesť rokov a je teda namieste položiť otázku, či je nutné vykonať nové strategické hodnotenie?

Žijeme v dobe, keď zásadné zmeny v oblasti geostrategického a bezpečnostného vývoja sveta sú tak rýchle a tak významné (nová Strategická koncepcia NATO, vývoj situácie v arabskom svete, stále výraznejšie klimatické zmeny a ich dôsledky...), že strategické hodnotenie obrany sa stáva nevyhnutnou súčasťou života každej krajiny a postupne nadobudne charakter permanentného kontinuálneho procesu, v rámci ktorého budú sledované a vyhodnocované všetky faktory, ktoré majú vplyv na realizáciu cieľov bezpečnostnej politiky štátu.

Súčasná vláda SR vo svojom programovom vyhlásení deklarovala: Vykonanie strategického hodnotenia obrany Slovenskej republiky s cieľom definovať politicko-strategický rámec pre dlhodobý rozvoj obranného potenciálu Slovenskej republiky a ozbrojených síl vrátane zabezpečenia stabilného zdrojového rámca.

Naplnenie tohto cieľa si vyžaduje ozaj komplexný prístup pri strategickom hodnotení, ktorý postihne všetky faktory ovplyvňujúce rozhodovanie politického vedenia štátu, pri definovaní priorít v oblasti bezpečnosti a obrany, ale aj pri rozhodovaní o vytvorení a zabezpečení dostatočných zdrojov a prostriedkov na ich realizáciu.

Ak prijmeme metódu postupu od obecného ku konkrétnemu, je zrejmé, že SHO musí vychádzať z hodnotenia zmien globálnych faktorov, ktorými sú súčasná geostrategická situácia a medzinárodná bezpečnostná situácia, pretože tieto faktory majú priamy dopad na formulovanie bezpečnostnej politiky štátu, na definovanie národných strategických záujmov a následné prijímanie medzinárodných záväzkov.

Ďalšou dôležitou oblasťou SHO musí byť hodnotenie všetkých vnútorných (národných) faktorov, ktoré determinujú požiadavky na zabezpečenie bezpečnosti obyvateľstva a obrany štátu.

A konečne treťou oblasťou SHO by mal byť samotný bezpečnostný systém, ktorého poslaním je zabezpečovať obranu štátu. Zámerne používam pojem bezpečnostný systém, pretože tým chcem zdôrazniť, že obrana nie je len záležitosťou OS (ako sa to často zjednodušene a nesprávne chápe a ako to vyznieva aj z doteraz prezentovaných zámerov a postupov SHO), ale výsostnou záležitosťou štátu a všetkých jeho zložiek.

Podľa § 35 ods. 2 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a o organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov ministerstvá a ostatné ústredné orgány v rozsahu vymedzenej pôsobnosti zodpovedajú za úlohy obrany a vytvárania podmienok na

realizáciu požiadaviek zabezpečenia prípravy na obranu a ochranu.

Rozhodnutie o iniciovaní spracovania SHO v súlade s programovým vyhlásením vlády, vydal 30. 9. 2010 štátny tajomník MO SR svojim úlohovým listom, v ktorom ustanovil aj štruktúru pracovných skupín a stanovil časový plán plnenia úlohy.

Aktivita rezortu MO SR je určite chvályhodná. Nie je to prvýkrát, čo MO SR tento proces aktivovalo a v minulosti aj priamo riadilo (príprava strategických dokumentov SR, príprava Modelu 2010 aj 2015), ale je to v poriadku? Je to skutočne v kompetencii rezortu a štátneho tajomníka MO SR? Disponuje štátny tajomník MO SR dostatočnými kompetenciami a právomocami aby mohol v plnom rozsahu zabezpečiť zapojenie a riadenie všetkých zodpovedných zložiek štátu, ktoré majú vo svojich kompetenciách otázky bezpečnosti a obrany štátu?

Autor v žiadnom prípade nehodlá spochybňovať legalitu kroku štátneho tajomníka, ktorý je v súlade s programovým vyhlásením vlády. Je však presvedčený, že iniciačný krok včítane možného vymenovania štátneho tajomníka MO SR do čela spracovateľského tímu (prípadne aj jeho ďalších členov z iných rezortov, parlamentu, ...), mal byť vykonaný priamo premiérkou alebo vládou ako celku (prípadne bezpečnostnou radou SR). Toto gesto by jednoznačne potvrdilo význam, ktorý SHO vláda prikladá a zároveň by uľahčilo aj proces jeho riadenia a zapájania širokej odbornej verejnosti do diskusií k jednotlivým problémom.

Preporovnanie: rozhodnutie o SHO a spracovaní Bielej knihy obrany Francúzska vydal osobne prezident republiky, ktorý zároveň menoval Komisiu pre prípravu Bielej knihy obrany zo zodpovedných funkcionárov štátu, všetkých bezpečnostných zložiek štátu, poslancov, zástupcov zbrojného priemyslu, vedeckých a akademických inštitúcií, ako aj ďalších organizácií a inštitúcií štátu, ktorí majú vzťah k otázkam bezpečnosti a obrany štátu. Táto komisia bola za svoju činnosť zodpovedná priamo prezidentovi republiky. Na rokovaníach

a verejných konferenciách k jednotlivým častiam Bielej knihy obrany sa priamo podieľali zodpovední členovia vlády, ale aj široká verejnosť (dokonca s medzinárodnou účasťou).

Bude teda toto SHO skutočným prostriedkom na riešenie súčasnej situácie, keď v kriticknej situácii nie sú len OS SR ale v SR stále nemáme doriešenú otázku bezpečnostného systému štátu a dôveryhodnosť SR v rámci NATO aj EÚ rapídne klesá v dôsledku neplnenia záväzkov prijatých štátom?

Ak sa pozrieme na spôsob realizácie SHO prezentovaný štátnym tajomníkom (1. Návrh štruktúry dokumentu 2.2.2011), na základe ktorého boli vytvorené štyri pracovné skupiny na spracovanie podkladov podľa vecne príslušných oblastí:

1. Hodnotenie obrannej a bezpečnostnej a obrannej politiky
2. Hodnotenie obranného plánovania a manažmentu zdrojov
3. Hodnotenie spôsobilostí
4. Hodnotenie špecifických oblastí

musíme konštatovať, že táto štruktúra nie je úplne v súlade s požiadavkami na obsah a rozsah vstupných analýz, ako bolo uvedené vyššie, ale prioritne je zameraná práve na rezort MO SR, čo je logické a v súlade so zámerom a doterajším spôsobom riadenia a realizácie procesu SHO, ako aj so zamýšľaným obsahom výstupného dokumentu - Bielej knihy:

Úvod

Hodnotenie obrannej politiky

Plnenie medzinárodných záväzkov

Modernizácia

Zdrojové zabezpečenie

Úroveň rozvoja spôsobilosti OS

Bezpečnostné prostredie

Stav a vývoj bezpečnostného prostredia

Klasifikácia hrozieb

Charakter budúcich konfliktov, dopady na bezpečnostné záujmy SR

Obranné úsilie SR politicko-vojenské ambícia

Priority a ciele obrannej politiky

Zabezpečenie bezpečnostných záujmov v nestabilnom prostredí

Požiadavky na riadenie obrany

Politicko-vojenská ambícia štátu a stratégia jej dosahovania

Požiadavky na vojenské spôsobilosti

Požiadavky na spôsobilosti a spôsob ich generovania

Modernizačné smery (výcvik, logistika,...)

Spôsobilostná štruktúra OS SR

Podpora obrany štátu

Obranný výskum

Obranný priemysel

Zdravotníctvo

Školstvo

Znova je ale nutné položiť otázku – spĺňa takto definovaný obsah Bielej knihy to, čo od nej očakávajú politici a kompetentné štátne ale aj ostatné verejné inštitúcie, aby boli schopné pochopiť a orientovať sa v problematike bezpečnosti a obrany štátu, aby v nej našli svoje miesto, svoje úlohy a samozrejme aj svoju zodpovednosť?

Okrem výhrad k postupnosti jednotlivých častí (z hľadiska metodologického aj významového nemôže hodnotenie obrannej politiky a definovanie politicko-vojenských ambícií predchádzať analýze a záverom v oblasti geostrategických a bezpečnostných zmien), mi tu chýba stať, ktorá by precizovala dopady týchto zmien na obrannú stratégiu (bude potrebné meniť Obrannú stratégiu SR schválenú Národnou radou SR 23. septembra 2005 alebo nie?).

Pokiaľ chceme hovoriť o dopadoch geostrategických a bezpečnostných zmien na obrannú stratégiu štátu, je nevyhnutné jasne a jednoznačne nadefinovať naše zahraničné priority a ambície SR v rámci našej účasti na regionálnom a svetovom dianí. Uvedomiť si, že tieto ambície musia byť podložené reálnymi silami a prostriedkami (politickými, ekonomickými aj vojenskými), ktoré nám umožnia prijať reálne

medzinárodné záväzky v rámci koalície alebo na bilaterálnej úrovni. To znamená určiť si oblasti záujmu a stropy síl, ktoré je štát schopný postaviť a ponúknuť partnerom s vedomím, že plnenie týchto záväzkov je nevyhnutne spojené s dôveryhodnosťou krajiny.

V časti „Obranné úsilie SR politicko-vojenská ambícia“ sa predpokladá definovanie požiadaviek na riadenie obrany, ale ani v jednej časti sa nehovorí o definovaní Strategických úloh pre OS ani pre obranu všeobecne. Som si vedomý, že priority sú definované v zákonoch, ale sú tieto priority stále v plnom súlade so súčasnou bezpečnostnou situáciou a postihujú celé spektrum úloh a problémov, s ktorými sa môžeme v budúcnosti stretnúť?

Skúsenosti z ostatných dvoch rokov ukazujú akým obrovským problémom je krízová komunikácia v rámci riešenia nevojenských ohrození (systém výstrahy obyvateľstva, komunikácia medzi zainteresovanými zložkami integrovaného záchranného systému (IZS), OS SR a krízových štábov na všetkých úrovniach, technické vybavenie,...), koordinácia nasadenia a riadenia síl a prostriedkov IZS a OS SR, schopnosť orgánov predovšetkým samosprávy, analyzovať stavy ohrozenia, pripraviť krízové plány a následne správne reagovať pri vzniku a riadení kríz. Toto je v súčasnosti najväčší problém v oblasti ochrany obyvateľstva, ktorý dnes narastá doslova geometrickou radou. Otázka riešenia funkčného bezpečnostného systému s dôrazom na ochranu obyvateľstva, by teda mala byť jednou z nosných častí Bielej knihy obrany.

Až na základe záverov týchto dvoch oblastí (politicko-vojenské ambície a strategické úlohy pre OS), môžu strategickí plánovači na MO a GŠ pristúpiť k napĺňaniu state „Požiadavky na vojenskú spôsobilosť“.

Poslednú časť „Podpora obrany štátu“ navrhujem zmeniť na „Požiadavky na ostatné zložky štátu pri zabezpečovaní obrany“, alebo v podobnom duchu, pretože ako už bolo zdôraznené v úvode, obrana štátu je záležitosťou všetkých

zložiek a všetkých občanov a teda nemôžeme hovoriť iba o podpore ale o spolupodieľaní sa na obrane štátu s konkrétnymi povinnosťami, úlohami a zodpovednosťou.

Biela kniha, pokiaľ má splniť svoje poslanie, nemôže byť „iba“ rezortným dokumentom, musí to byť dokument s ktorým sa stotožní celé (alebo väčšinové) politické spektrum štátu, a ktorý bude mať záväzný charakter pre formovanie a realizáciu nie len bezpečnostnej politiky štátu voči ostatnému svetu, ale predovšetkým pre všetky zložky štátu, ktorým zo zákona (alebo z „obyčajnej“ občianskej povinnosti) vyplývajú povinnosti a úlohy v oblasti zabezpečenia obrany a bezpečnosti SR. To znamená dokument, ktorý schváli Národná rada SR a potom je platný pre celú Slovenskú republiku.

Biela kniha musí byť dokumentom aj pre obyčajných občanov, ktorí majú tiež svoje povinnosti a zodpovednosť voči obrane štátu.

V ostatných rokoch sme boli svedkami rôznych snáh o zvýšenie národného povedomia a pocitu zodpovednosti občanov o obranu štátu ale aj opačných tendencií, ktoré súvisia so svetovou globalizáciou. V každom prípade všeobecne možno pozorovať určitú stratu záujmu zo strany občanov (predovšetkým mládeže) o problematiku bezpečnosti a zabezpečenia obrany štátu a práve vzťah občanov k obrane, jeho formovanie a príprava mladej generácie od základných foriem spoluúčasti na otázkach verejných až po pochopenie a odborné zvládnutie brano-bezpečnostnej problematiky na profesionálnej úrovni v rámci celoživotného vzdelávania mi v navrhovanom obsahu chýba.

SHO je zložitý proces, ktorý si vyžaduje komplexný systémový prístup na strategickej úrovni riadenia štátu so širokou účasťou odborníkov nie len z oblasti bezpečnosti ale z celého spektra oblasti spoločenského života štátu. A tu si nie som istý, či súčasný stav prijatých organizačných opatrení zabezpečí realizáciu tejto požiadavky.

Každopádne prajem všetkým, ktorí sa na procese SHO podieľajú, aby ich práca splnila

očkávania a aby „Biela kniha“ bola ozaj tým základným východiskovým dokumentom - prostriedkom, ktorý umožní zásadným spôsobom riešiť problémy v oblasti obrany a bezpečnosti štátu aj problémy OS SR.

Autor je Brigádny generál v.v.

Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy (CENAA)

je think-tank, ktorý pôsobí v oblasti medzinárodných vzťahov, zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Okrem výskumu v týchto oblastiach CENAA pripravuje analýzy, štúdie, vydáva odborné publikácie, vrátane Panorámy globálneho bezpečnostného prostredia a Transatlantických listov, organizuje workshopy, konferencie, diskusné kluby pre študentov slovenských univerzít a ďalšie aktivity ako napríklad letnú školu pre mladých profesionálov, ktorou prispieva do vzdelávania mladej odbornej komunity z Balkánu, východnej Európy a Kaukazskej oblasti. CENAA zároveň každý rok organizuje aj Slovenské strategické fórum, ktoré je exkluzívnou platformou odborníkov z ministerstiev, parlamentu, think-tankov, mimovládnych organizácií a akademikov. Cieľom projektu je otvorene prediskutovať najdôležitejšie aktuálne otázky medzinárodných vzťahov a európskej bezpečnosti. Okrem aktivít na Slovensku je CENAA zaangažovaná do tranzičných projektov zameraných na odovzdávanie a aplikáciu slovenských skúseností z integračných procesov predovšetkým vo východnej a juhovýchodnej Európe, a tiež pôsobí v širšej medzinárodnej odbornej komunite a participuje na medzinárodných výskumných projektoch v oblasti medzinárodných vzťahov a bezpečnostnej politiky.

Podrobnejšie informácie o našich aktivitách nájdete na www.cenaa.org

ISBN 978-80-9700041-7-0